

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro
2011 m. gruodžio 27 d.
įsakymu Nr. 3D-941
(Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro
2018 m. spalio 30 d. įsakymo Nr. 3D- 776
redakcija)

ŽEMĖS ŪKIO IR MAISTO PRODUKTŲ MAŽMENINIŲ KAINŲ PREKYBOS TINKLŲ PARDUOTUVĖSE STATISTINIO TYRIMO METODIKA

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų statistinio tyrimo prekybos tinklų parduotuvėse metodika (toliau – metodika) nustato statistinio tyrimo (toliau – tyrimas) žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų prekybos tinklų parduotuvėse atlikimo metodus, tiriamojo objekto elementų aprėpties, vertinamųjų parametrų, mažmeninių kainų registravimo, tvarkymo ir apdorojimo, statistinių duomenų šaltinių, tyrimo periodiškumo, tyrimo vietų ir jų atrankos, statistinių duomenų administracinės patikros, statistinių rodiklių skaičiavimo, naudojamų kompiuterinių programų ir rezultatų naudotojams pateikimo tvarką.

II SKYRIUS TYRIMO TIKSLAS

2. Tyrimo tikslas – nustatyti savaitines reprezentatyviųjų žemės ūkio ir maisto produktų mažmenines kainas didžiųjų mažmeninės prekybos tinklų parduotuvėse ir apibendrintą statistinę informaciją pateikti naudotojams bei sukurti informacinę aplinką žemės ūkio ir maisto produktų rinkos dalyviams, valstybės valdymo ir savivaldos institucijoms ir kitiems informacijos naudotojams mažmeninės rinkos stebėsenos, analizės ir prognozės funkcijoms vykdyti.

III SKYRIUS PAGRINDINĖS SĄVOKOS IR SUTRUMPINIMAI

3. Metodikoje vartojamos sąvokos ir sutrumpinimai:

3.1. **LŽŪMPRIS valdytojas** – Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija.

3.2. **LŽŪMPRIS** – Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema.

3.3. **Reprezentatyvioji prekybos tinklo parduotuvė** – kainų tyrimui atrinkta vieno iš didžiųjų mažmeninės prekybos tinklų Lietuvoje (UAB „Maxima LT“, UAB „Rimi Lietuva“, UAB

„Palink“, UAB „Norfos mažmena“, UAB „Lidl Lietuva“) valdoma parduotuvė, kurioje vyksta savitarnos prekyba plataus asortimento maisto ir ne maisto produktais.

3.4. Reprezentatyviųjų maisto produktų krepšelis (toliau – maisto produktų krepšelis) – kainų tyrimui atlikti ir statistinei informacijai skelbti atrinktų reprezentatyviųjų maisto produktų sąrašas, kurį sudaro ir su LŽŪMPRIS valdytoju ir Lietuvos statistikos departamentu suderina statistinių duomenų tvarkytojas.

3.5. Reprezentatyvusis žemės ūkio arba maisto produktas (toliau – reprezentatyvusis produktas) – kainų tyrimui atrinktas žemės ūkio arba maisto produktas, kurio vertės arba vartojimo išlaidų jam įsigyti dalis bendrose vartojimo išlaidose yra didelė, o kainų pokytis – artimas bendram produktų kainų pokyčiui. Reprezentatyviusius produktus atrenka duomenų tvarkytojas ir jų sąrašus suderina su LŽŪMPRIS valdytoju ir Lietuvos statistikos departamentu.

3.6. Statistinių duomenų tvarkytojas (toliau – duomenų tvarkytojas) – VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras.

3.7. Tyrėjas – duomenų tvarkytojo darbuotojas, renkantis statistinius duomenis prekybos tinklų parduotuvėse, žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų bei ūkinių gyvūnų kainų ir kilmės tyrimui ir atliekantis šį tyrimą.

3.8. Vidutinė mažmeninė žemės ūkio arba maisto produkto kaina prekybos tinklų parduotuvėse (toliau – vidutinė produkto kaina) – vidutinė pasirinkto žemės ūkio arba maisto produkto kainos tam tikru laikotarpiu reikšmė, gaunama skaičiuojant reprezentatyviosiose prekybos tinklų parduotuvėse užregistruotų tų pačių arba panašių žemės ūkio arba maisto produktų vidutinių kainų svartinį vidurkį ir atsižvelgiant į tiriamojo miesto gyventojų skaičiaus lyginamąją dalį nuo bendrojo gyventojų skaičiaus Lietuvoje, kuri yra apskaičiuojama kiekvienų metų pradžioje vadovaujantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis einamųjų metų sausio 1 d.

IV SKYRIUS TEISINIS PAGRINDAS

4. Tyrimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymo 10 ir 12 straipsniai, Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinės sistemos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2004 m. balandžio 8 d. įsakymu Nr. 3D-156 „Dėl Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinės sistemos nuostatų patvirtinimo“ ir žemės ūkio ministro įsakymu patvirtintos Žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų bei ūkinių gyvūnų kainų statistinio tyrimo taisyklės (toliau – Taisyklės).

V SKYRIUS TAIKOMI KLASIFIKATORIAI

5. Tyrime naudojamas Individualaus vartojimo išlaidų pagal paskirtį klasifikatorius, 1999 m. versija (*Classification of Individual Consumption by Purpose, 1999 – COICOP 1999*), paskelbtas Lietuvos statistikos departamento interneto svetainėje osp.stat.gov.lt → Klasifikatoriai.

VI SKYRIUS TIRIAMOJI VISUMA, ELEMENTŲ APRĖPTIS

6. Geografinė tyrimo taikymo aprėptis – Lietuvos 7 didžiųjų apskričių miestai (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys, Alytus ir Marijampolė), atrinkti siekiant reprezentuoti visą šalį.

7. Tyrimo vienetų aprėptis – 5 pagrindinių prekybos tinklų parduotuvės (metodikos 3.1 papunktis), atrinktos metodikos 6 punkte nurodytuose Lietuvos miestuose.

8. Tiriamųjų produktų aprėptis – produktai, kuriuos vartotojai įsigyja šalies teritorijoje tiesiogiai vartojimo poreikiams patenkinti. Atrenkami būtiniausio vartojimo bei kiti reprezentatyvieji produktai, reprezentuojantys COICOP 1999 klases:

8.1. duona ir grūdų produktai (01.1.1);

8.2. mėsa (01.1.2);

8.3. žuvis ir jūros gėrybės (01.1.3);

8.4. pienas, sūris ir kiaušiniai (01.1.4);

8.5. aliejus ir riebalai (01.1.5);

8.6. vaisiai (01.1.6);

8.7. daržovės (01.1.7);

8.8. cukrus, uogienė, medus, šokoladas ir saldumynai (01.1.8);

8.9. prie metodikos 8.1–8.8 papunkčių nepriskirti maisto produktai (01.1.9);

8.10. nealkoholiniai gėrimai (01.2).

9. Produktų sąrašas kasmet peržiūrimas ir derinamas su LŽŪMPRIS valdytoju ir Lietuvos statistikos departamentu.

10. Tiriamos faktinės produktų mažmeninės kainos, kuriomis produktus įsigyja vartotojai, įskaitant visus mokesčius ir įvertinant tuo metu taikomas nuolaidas (akcijas).

11. Surinktų statistinių duomenų pagrindu skaičiuojamos vidutinės mažmeninės žemės ūkio ir maisto produktų kainos.

12. Tyrimo periodiškumas – kartas per savaitę.

VII SKYRIUS TAIKOMI METODAI

13. Tyrimui taikomas tikslinės atrankos metodas.

14. Reprezentatyviųjų prekybos tinklų parduotuvių atranka 7 didžiųjų Lietuvos apskričių miestuose atliekama taikant tikslinės atrankos metodą – kiekviename tiriamosios apskrities mieste atrenkama po vieną reprezentatyviąją atitinkamo prekybos tinklo parduotuvę.

15. Atrenkant reprezentatyviasias prekybos tinklų parduotuves siekiama, kad jose būtų prekiaujama kuo didesniu skaičiumi reprezentatyviųjų žemės ūkio arba maisto produktų, kurie yra įtraukti į su LŽŪMPRIS valdytoju ir Lietuvos statistikos departamentu suderintą sąrašą (toliau – produktų sąrašas).

16. Reprezentatyviųjų prekybos tinklų parduotuvių atranką vykdo duomenų tvarkytojas, jis yra atsakingas už atrinktų parduotuvių parduodamų prekių reprezentatyvumo stebėseną. Pastebėjus, kad atrinkta parduotuvė nepakankamai reprezentuoja metodikos 17 punkto nustatyta tvarka patvirtintą prekių sąrašą, turi būti pasirenkama kita parduotuvė (jeigu yra galimybė).

17. Atrenkant reprezentatyvius produktus siekiama, kad šie produktai kuo išsamiau reprezentuotų būtiniausių žemės ūkio ir maisto produktų kategorijas ir būtų galimybė minėtus produktus surasti visose tiriamose prekybos tinklų parduotuvėse. Duomenų tvarkytojas sudaro, derina su LŽŪMPRIS valdytoju ir Lietuvos statistikos departamentu ir tvirtina produktų sąrašą su jų aprašymu, bendrą visoms atrinktoms apskritims ir visoms prekybos tinklų parduotuvėms (maisto produktų krepšelis (krepšelio aprašas) yra konfidencialus dokumentas).

18. Pagal produkto aprašymą kainų tyrėjai kainoms registruoti prekybos tinklų parduotuvėse atrenka ne mažiau kaip 3 (jei yra galimybė) atskirų gamintojų (Žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų ir ūkinių gyvūnų kainų registravimo žurnale vartojamas pavadinimas „atvejais“) konkrečius žemės ūkio ar maisto produktus.

19. Atrinkti produktai turi atitikti produkto aprašymus, esančius produktų sąrašė, ir tenkinti šiuos reikalavimus:

19.1. būti prieinami vidutiniam vartotojui, t. y. tyrimui negali būti atrenkami patys brangiausi arba patys pigiausi produktai;

19.2. būti randami visose prekybos tinklų parduotuvėse, kuriose atliekamas tyrimas.

20. Kiekvieną savaitę turi būti registruojamos to paties produkto (to paties gamintojo, sudėties, svorio, dydžio, kokybės ir pan.) kainos.

VIII SKYRIUS

STATISTINIŲ DUOMENŲ ŠALTINIAI, DUOMENŲ SURINKIMAS IR APDOROJIMAS

21. Statistinių duomenų šaltinis – tyrimas. Tyrimą atlieka duomenų tvarkytojas vadovaudamasis Taisyklėmis pagal duomenų tvarkytojo patvirtintą produktų sąrašą, suderintą su LŽŪMPRIS valdytoju ir Lietuvos statistikos departamentu. Tyrimo metu tyrėjai registruoja mažmenines kainas Žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų ir ūkinių gyvūnų kainų registravimo žurnale (Taisyklių 1 priedas).

22. Kainos kas savaitę registruojamos metodikos 6 punkte nurodytuose Lietuvos miestuose atrinktose reprezentatyviųjų prekybos tinklų parduotuvėse.

23. Registruoti produktų kainas tyrėjai turi pagal duomenų tvarkytojo patvirtintą produktų sąrašą.

24. Tyrimui atlikti reikia turėti tiriamojo prekybos tinklo vadovybės išduotą leidimą. Prašymus dėl leidimų išdavimo rengia duomenų tvarkytojas ir kiekvienais metais iki gruodžio 15 d. teikia numatomo tirti prekybos tinklo vadovybei.

25. Atliekant tyrimą maisto produktų trumpalaikės (iki 1 savaitės trukmės) akcijos metu kainos su nuolaidomis registruojamos atskira eilute.

26. Tyrimo metu vienoje reprezentatyviojoje prekybos tinklo parduotuvėje registruojamos ne mažiau kaip 3 (jei yra galimybė) tiriamojo produkto skirtingų gamintojų kainos, atitinkančios nustatytas specifikacijas, tūrio, svorio ir fasuotės aprašymus.

27. Jeigu produktų sąraše nurodyto nustatytų aprašymų (tūrio, svorio bei kitų) fasuotės produkto reprezentatyviojoje prekybos tinklo parduotuvėje nėra, reikia registruoti to produkto artimiausios pagal tūrį arba svorį fasuotės kainą ir ją perskaičiuoti į šiame sąraše nurodyto tūrio arba svorio vieneto kainą.

IX SKYRIUS

STATISTINIŲ DUOMENŲ KOKYBĖS KONTROLĖ, NEATITIKČIŲ REGISTRAVIMAS

28. Tyrimo statistinių duomenų kokybė užtikrinama vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2004 m. balandžio 8 d. įsakymu Nr. 3D-156 „Dėl Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinės sistemos nuostatų patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2018 m. spalio 18 d. įsakymu Nr. 3D-754 „Dėl Valstybės Įmonės Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro administruojamų informacinių sistemų ir registrų tvarkytojų informacijos saugos funkcijų nustatymo“, VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro generalinio direktoriaus 2017 m. kovo 15 d. įsakymu Nr. 1V-54 „Dėl Statistinių duomenų Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinei sistemai teikimo, patikros, tvarkymo, statistinės informacijos

rengimo, teikimo Europos Komisijai, Eurostatui bei nacionalinėms institucijoms ir skelbimo procedūros aprašo tvirtinimo“, VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro generalinio direktoriaus 2018 m. birželio 1 d. įsakymu Nr. 1V-91 „Dėl Oficialiosios statistinės informacijos rengimo rizikos vertinimo metodikos tvirtinimo“ ir Taisyklėmis.

29. Tyrimo ir statistinių duomenų surinkimo proceso kokybei užtikrinti turi būti naudojamos šios priemonės:

29.1. pritaikytos statistinių duomenų surinkimo elektroninės arba popierinės formos;

29.2. tyrėjai užduočiai atlikti skiriami rotacijos principu – kiekvieną kartą vyksta į kitą miestą.

30. Tyrėjai statistinius duomenis įveda į LŽŪMPRIS duomenų bazę (toliau – DB), naudodami LŽŪMPRIS Interaktyviąją duomenų įvesties sistemą (IDIS).

31. Statistinių duomenų rinkimo ir įvedimo metu naudojamos interaktyvios duomenų patikros priemonės, pvz., tikrinami reikšmių loginiai ryšiai, aritmetinės klaidos, statistiniai duomenys lyginami su ankstesnio laikotarpio statistiniais duomenimis.

32. Kainų registravimo ir statistinių duomenų įvedimo į LŽŪMPRIS DB procesų reikšmingos neatitiktys, koregavimo ir prevenciniai veiksmai registruojami Žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų bei ūkinių gyvūnų kainų ir kilmės neatitikčių registravimo žurnale (Taisyklių 3 priedas).

X SKYRIUS STATISTINIŲ DUOMENŲ IR STATISTINĖS INFORMACIJOS KONFIDENCIALUMO UŽTIKRINIMAS

33. Duomenų tvarkytojas užtikrina tyrėjų registruojamų statistinių duomenų konfidencialumą ir vientisumą, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos teisės aktais, Lietuvos standartu LST ISO/IEC 27001, 2017 m. balandžio 20 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentu (ES) Nr. 2017/1185, kuriuo nustatomos Europos Parlamento ir Tarybos reglamentų (ES) Nr. 1307/2013 ir (ES) Nr. 1308/2013 taikymo taisyklės dėl informacijos ir dokumentų teikimo Komisijai ir kuriuo iš dalies keičiami ir panaikinami keli Komisijos reglamentai, (OL 2017 L 171, p. 113), VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro generalinio direktoriaus 2014 m. rugpjūčio 27 d. įsakymu Nr. 1V-124 „Dėl valstybės įmonės Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro informacijos saugumo politikos tvirtinimo“ ir kitais ŽŪIKVC dokumentais, reglamentuojančiais informacijos konfidencialumą ir vientisumą.

XI SKYRIUS STATISTINIŲ RODIKLIŲ SKAIČIAVIMO FORMULĖS IR JŲ PAAIŠKINIMAI

34. Remiantis LŽŪMPRIŠ DB saugomais tyrimo statistiniais duomenimis, apskaičiuojamos tiriamųjų produktų vidutinės mažmeninės kainos taikant paprasto aritmetinio vidurkio formulę didžiosiose Lietuvos apskrityse bei svertinio aritmetinio vidurkio formulę prekybos tinklų parduotuvėse. Svoriai nustatomi pagal 7 didžiųjų Lietuvos apskričių gyventojų skaičių. Gyventojų skaičius kiekvienų einamųjų metų pradžioje yra peržiūrimas ir atnaujinamas remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis.

35. Vidutinė i -tojo reprezentatyviojo produkto kaina $\bar{P}_k^{(i)}$ tam tikrame k -tajame mieste apskaičiuojama taip:

$$\bar{P}_{k,T}^{(i)} = \frac{1}{n} \cdot \sum_{g=1}^n P_{g,k,T}^{(i)} ; \bar{P}_k^{(i)} = \frac{1}{j} \cdot \sum_{T=1}^j \bar{P}_{k,T}^{(i)},$$

čia:

$\bar{P}_{k,T}^{(i)}$ – i -tojo reprezentatyviojo produkto vidutinė kaina k -tajame mieste T prekybos tinklo parduotuvėje tam tikru laikotarpiu;

$P_{g,k,T}^{(i)}$ – i -tojo reprezentatyviojo produkto atskiro g gamintojo kaina k -tajame mieste T prekybos tinklo parduotuvėje tam tikru laikotarpiu;

(i) – produktas;

k – miestas;

T – prekybos tinklo parduotuvė;

n – i -tojo reprezentatyviojo produkto registravimo kainų skaičius k -tajame mieste T prekybos tinklo parduotuvėje;

g – atskiras gamintojas;

j – tiriamų prekybos tinklų parduotuvių skaičius k -tajame mieste.

36. Vidutinė i -tojo reprezentatyviojo produkto kaina $\bar{P}_T^{(i)}$ tam tikro T prekybos tinklo parduotuvėse (visuose tiriamuose miestuose) apskaičiuojama pagal formulę:

$$\bar{P}_T^{(i)} = \frac{1}{\sum_{k=1}^m C_k} \cdot \sum_{k=1}^m \bar{P}_{k,T}^{(i)} \cdot C_k,$$

čia:

m – miestų skaičius;

C_k – k -tojo miesto gyventojų skaičiaus lyginamoji dalis nuo Lietuvos bendrojo gyventojų skaičiaus einamųjų metų sausio 1 d.

37. Vidutinė i -tojo reprezentatyviojo produkto kaina Lietuvoje $\bar{P}_{LT}^{(i)}$ apskaičiuojama pagal formulę:

$$\bar{P}_{LT}^{(i)} = \frac{1}{\sum_{k=1}^m C_k} \cdot \sum_{k=1}^m \bar{P}_k^{(i)} \cdot C_k .$$

38. Turint informaciją apie tam tikrų produktų pardavimo apyvartas arba užimamą rinkos dalį, vidutinei produkto kainai skaičiuoti naudojamas aritmetinio svartinio vidurkio skaičiavimo metodas, svoriu laikant atitinkamų gaminių apyvartą arba užimamą rinkos dalį Lietuvoje.

XII SKYRIUS NAUDOJAMOS KOMPIUTERIŲ PROGRAMOS

39. Statistiniams duomenims įvesti ir apdoroti naudojama IDIS, sukurta ORACLE RDBVS pagrindu.

XIII SKYRIUS NAUDOTOJAMS PATEIKIAMĖ REZULTATAI

40. Taisyklių 6.1 papunktyje nustatytos ir kitos LŽŪMPRIS kaupiamos statistinės informacijos pagrindu parengta statistinė informacija skelbiama informaciniame portale www.produktukainos.lt, kuriame informacijos naudotojai gali savarankiškai:

40.1. pasirinkti laikotarpį maisto produktų krepšelio kainos pokyčiui nustatyti;

40.2. pasirinkti vieną ar kelis produktus iš pateiktų produktų sąrašo, išnagrinėti jų vidutines kainas ir jų pokytį pasirinktu tiriamuoju laikotarpiu;

40.3. pasirinkti produktų rinkos segmentą ir atitinkamus jo elementus: žaliavos supirkimo (vidutinė kaina be PVM), gamintojo (vidutinė kaina be PVM), mažmenininko – DPT (vidutinė kaina su PVM, be nuolaidų, su nuolaidomis (akcinė)), pagal DPT (vadovaujantis Lietuvos Respublikos oficialiosios statistikos įstatymo 14 straipsnio 3 dalies 1 punkto reikalavimu), DPT privačių prekių ženklų, kitų gamintojų prekės ženklų, ir išnagrinėti vidutines kainas ir jų pokytį pasirinktu tiriamuoju laikotarpiu;

40.4. gauti statistinę informaciją apie kainas vaizdine ar kita tinkama nagrinėti forma (pvz., Excel (.csv) formatu);

41. Taisyklių 6.1 papunktyje nustatyti statistiniai tyrimo duomenys atnaujinami LŽŪMPRIS duomenų bazėje ne vėliau kaip iki kitos savaitės pirmosios darbo dienos 16 val.

42. Taisyklių 6.1 papunktyje nustatytų statistinių duomenų pagrindu rengiamos analitinės apžvalgos ir skelbiamos informaciniame portale www.produktukainos.lt, portale www.vic.lt, oficialiajame dvisavaitiniame informaciniame statistiniame leidinyje „Agro RINKA“ ir pusmetiniame leidinyje „Lietuvos žemės ūkis: faktai ir skaičiai“.

XIV SKYRIUS BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

43. Duomenų tvarkytojas kiekvienų metų pabaigoje peržiūri metodiką ir produktų sąrašą, atsižvelgdamas į metų tyrimo statistinius duomenis, siūlo pakeitimus.

44. Duomenų tvarkytojas privalo užtikrinti statistinių duomenų konfidencialumą, tvarkyti jų apskaitą ir statistinius duomenis saugoti, kaip nurodyta tyrimą reglamentuojančiuose teisės aktuose.
